

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2024. május 6.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldja meg a feladatokat!

Valachi Anna: József Attila *Holt vidék* című versének értelmezése /Részlet/

Rejtelmekkel telített költészet József Attiláé. A szóvarázslatban örömet lelő költő nyílt, kitárulkozó egyéniségétől távol állt a titokzatoskodás. Verseiben éppúgy „kitakarta” magát, mint emberi kapcsolataiban. Nem tudunk róla, hogy valaha is terepszínű szimbólumok mögé rejtette volna kikíváncozó érzéseit. Pedig volt egy rövid periódus az életében, amikor bántó belső konfliktusát úgy próbálta földolgozni magában, hogy látszólag egészen másról beszélt, mint amitől szenvedett. A *Holt vidék* című versében tévedhetetlen biztonsággal talált rá arra a természeti tájra, amely egyszerre tükrözte vissza s fedte el pillanatnyi lelkiállapotát. [...]

Szántó Judit tanúsága szerint a *Holt vidék* József Attila kedvenc verse volt. 1932 nyarán keletkezett a Japán kávéházban. „Amikor a verset írni kezdte, két szó: *'lajos lapály'* csak ez volt meg. Előzőleg sakkozott. A második versszak második sorába került ez a két szó. Mondom újból: nyár volt. Játszott a szavakkal. Forgács Antalnak mondta el, hogy egy szókép mint hoz felszínre egy olyan verset, amely mondjuk a valóságtól távoli. Hisz a téli táj keménysége az olvadó melegben élő valóságnak látszott. Szinte fáztunk.”

Szántó Judit állítása szerint a vers hangulati magja egy kezdeti szótagjaival ölelkező, alliteráló szókapcsolat – a *„lajos lapály”* – volt. Legelőször e két – egymás negatív jelentését fölerősítő, közös archaikus töből származó – szó helyét sakkozta illetve kottázta-ritmizálta ki József Attila. A vers szerkezetét ugyanis a *Káka tövéen költ a ruca* kezdetű népies műdal ritmusképletéhez igazította.

Induljunk el e két nyomon. A versszervező szókapcsolat érzésünk szerint kalevalai ihletésre vall. (Ismeretes, hogy József Attila a harmincas évek elején gyakran olvasgatta-idézte baráti társaságban a finn népi eposz egy-egy részletét.) Nyilván a finn szövegben is, de a magyar változat nyelvezetében különösen gyakori a szó eleji betűrímeiket összecsengető névszói összetétel, valamint a szó-, sor- vagy versbetét-ismétléssel nyomatékosított fokozás. A *„lajos lapály”* – akárcsak a *„mélyes mély”* – ilyenfajta ősi dallam- és hangsúlymintára vezethető vissza. A kalevalai inspiráció mellett szól József Attila nyelvkultuszának sajátos jellege. Akárcsak a bűvös-bájos szavakkal gyógyító vajákos költőelődök, ő is varázserőt tulajdonított a létezőt megidéző-helyettesítő szavaknak. [...] Kosztolányi Dezső rejtett hatása is fölfedezhető már e tárgyilagos-tűnődő tájleírásban. József Attila ekkorra már nemcsak a játékos rímtechnikát tanulta el mesterétől, hanem annak a múltra és a halálra irányuló játékos önszemléletét is. Kosztolányi mintát adott *A bús férfi panasza*i versciklusban a felnőttkori szomorúság számadás jellegű levezetésére: D ¹ Abban, hogy az erős jövőtudattal alkotó József Attila tájékozódásának iránya hirtelen az egyéni történelem felé fordult, Kosztolányi költészetének hatása éppúgy szerepet játszhatott, mint a pszichoanalízisé.

A költő ekkoriban keletkezett tájvers-töredékei között több kísérletet találunk a *Holt vidék* mindkét rétege – a téli pusztaság és a sajátos lelkiállapot – kifejezésére. *„A tó jegét kásás hó fedí”* – írta egy dosszié fedelére, de nem folytatta. A *Nyárfák közt...* kezdetű töredékben ugyanez a természeti kép már a *Holt vidék* rejtett asszociációit idéző képzetel társult: *„Kásásodik a víz, kialakul a jég / és bűneim halállá állnak össze”*. Hosszabb verselőzménynek sejlik *A pipafüst lenyúl...* kezdetű, négystrófás, egy sor híján csaknem kész vers is, amely fordított – belülről kifelé és a földtől az ég felé irányuló – szemléleti ív térképezte föl a téli (ezúttal falusi) tájat, s a tájékozódási pontját vesztett, fényre vágyó ember hiteles közérzetét:

¹ A szövegben öt idézet helye üresen maradt. Az 1. feladat tartalmazza az ezekre vonatkozó feladatot.

„a napot csak sejtí az ember, / mint remélő a boldogságot – / onnan tudom, hogy süti, mert látok”. S végül a Japán kávéházban való tájképzeltékre utal a *Jó volna-e ...* kezdetű töredék két képe: E – s a másik: „füstöl a föld”. A *Holt vidék* e nyári kigőzölges téliesített változatával kezdődik: „Füstöl a víz”. Akkor kristályosodhatott ki a rossz közérzet kiváltotta tájlátomásokból a *Holt vidék* végső képe, amikor József Attila rátalált a külső fegyvelmező formára: a mintadalra. Vizi Albertnek, hódmezővásárhelyi barátjának meg is indokolta, miért éppen a *Káka tövén ...* kezdetű nótára esett a választása: „Azért, mert ennek a dallamnak a ritmusa kemény és határozott, és bárhogyan énekeljék is, akár örömmel, akár bánattal, sohasem válik érzélgőssé...” [...]

József Attila több kedvelt motívuma fölűnik a versben, s nem is mindig egyértelmű jelentéskörben. Talán a fagy, a hideg, a fázás érzetkőre fejlődött legellentmondásosabban életművében. Ifjúkori verseinek hidege a magány, a kapcsolatnélküliség, a bezárkózás szimbólumaként jelent meg, de legyőzendő és legyőzhető ellenfélként ábrázolva: B (*Tél*). A hideg rendszerint kollektív célirányú cselekvésre, olvasztó-meleg emberi közösségek kialakítására sarkallta korábban. Később a kemény hideg mindinkább a csillagok, a közönyös világmindenség állandó jelzője lett (*Villámok szeretője*). Ezúttal a két tendencia összefonódásának tanúi lehetünk: a természet vastörvényei a társadalmi fejlődés kikerülhetetlenségét, a várakozás, a virrasztás reményét sugallják, noha nem túl szembeötlően. De öt év múlva már a legszebb évszaknak a mindaddig legrettegettebb telet tartja majd a maga számára a költő, a szenvedésektől megszabadító halál hidegét sóvárogva: A (*Íme, hát megleltem hazámat*).

Az idő leggyakrabban a szél formájában idéződik föl József Attila verseiben, aki áprilisi születésű lévén, magát is a szeszélyes viselkedésű tavaszi hónap mozgékony természeti elemének, a szél fiának tartotta: C (*Április 11*). A szél a változások elindítója, ösztökélője, energiaforrása a *Holt vidék* csupasz erdejében is. A várakozás, a tétovaság, a rendeltetését még nem fölismerő helyzeti energia szimbólumaként használja föl a költő az ól lógó, nyikorgó ajtaját „babráló” szél képét, s ebből az a következtetés is levonható, hogy a természetben jelenlevő céltalan mozgást a házban töprengő parasztnak hozzák majd értelmes működésbe, amint belátják a cselekvés szükségességét. De azok még csak útnak vannak a nélkülözhetetlen megvilágosodás felé. Míg a szél eredendően aktív, a füst hangsúlyozottan passzív időmotívum a versben. A párolgó tó: a természeti körforgás, a kikerülhetetlen átalakulás tudatosítója a vers kezdetén. A pipázó paraszt eregette láthatatlan füstfelhő azonban a hetedik szakaszban a falak közé szorított, végső irányát még nem lelő történelemformáló akarát: a képzelt szabadság anyagtalan megtestesülése. S hiába az utolsó versszak hirtelen beszédhelyzet-váltása: az ellenséges világ tulajdonviszonyainak tudatosítása nem a parasztnak felismeréseként jelenik meg a *Holt vidék* végén, hanem változatlanul a költő interpretálásában. Nem túl derűkeltő a befejezés akkor sem, ha a költő „lelke” szempontjából vesszük szemügyre ezt az elidegenedést tudatosító négy sort. Ám a vers így is betöltötte eredendő funkcióját: józan világ- és önszemléletű felnőtte érlelte az illúzióitól megfosztott költőt.

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

Az eredeti szöveg forrása: https://epa.oszk.hu/00000/00001/00347/pdf/itk_EPA00001_1986_05_559-571.pdf

1. Az olvasott tanulmányrészlet több idézetet tartalmaz, azonban öt idézet kimaradt a szövegből. Keresse meg az alábbi idézetek helyét, majd írja be a szövegben kihagyott helyekre az odaillő idézet betűjelét! Minden helyre csak egy betűjelet írhat.

A)

„Szép a tavasz és szép a nyár is,
de szebb az ősz s legszebb a tél,
annak, ki tűzhelyet, családot
már végképp másoknak remél.”

B)

„Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hogy melegednének az emberek.”

C)

„A talló kalászeit hányva
s a verebek közé belesván
nagy szél kapott föl egyszer engem
hirtelen, áprilisi estén.”

D)

„Már elmondtam, mint kezdtem el,
most elmondom, mint veszttem el.”

E)

„Jó volna-e, ha megdermedne fönt
hülten a súlyos arany napkorong?
– Nem! Az a jó, ha a szobában
friss kávészag tolong!”

Az idézetek helyes sorrendje a szövegben: **D, E, B, A, C**

Adható 5,4,3,2,1,0 pont.

2. A tárgyas költészet a lírai műnem egy változata, tehát maga a beszélő, a személyiség nem iktatható ki az ilyen típusú versekből. A tájelemek, a felvázolt tárgyiasságok rendszere voltaképpen a beszélő lelkiállapotának kivetülése, azaz projekció.

a) Bizonyítsa a szövegből vett két idézettel, hogy a *Holt vidék* című vers projekció! (Elég az idézett mondat kezdőszavait és zárószavait leírnia.)

Lehetséges válaszlemek

– „A *Holt vidék* című versében tévedhetetlen biztonsággal talált rá arra a természeti tájra, amely egyszerre **tükrözte vissza** s fedte el **pillanatnyi lelkiállapotát**.”

– „A költő ekkoriban keletkezett tájvers-töredékei között több kísérletet találunk a *Holt vidék* mindkét rétege – a téli puszta és a **sajátos lelkiállapot** – kifejezésére.”

– „Akkor kristályosodhatott **ki a rossz közérzet kiváltotta tájlátomásokból a *Holt vidék* végső képe**, amikor József Attila rátalált a külső fegyelmező formára: a mintadalra.”

– „Nem túl derűkeltő a befejezés akkor sem, ha a **költő „lelke” szempontjából** vesszük szemügyre ezt az **elidegenedést tudatosító négy sort**.”

Adható 2, 1, 0 pont.

(Pont akkor is adható, ha a vizsgázó a helyesen idézett mondatot nem teszi idézőjelbe.)

b) Melyek azok a jellegzetes helyszínek, tájelemek, amelyek József Attila újszerű tájköltészetében gyakran visszatérnek, megjelennek? Soroljon fel közülük kettőt, melyek NEM szerepelnek az olvasott szövegben!

Lehetséges válaszlelemek

pályaudvar / vonat / gyártelep / külváros / a város pereme / bérházak / korcsma/kocsma stb.

Minden más, releváns válasz elfogadható. A két tájelem/helyszín együtt ér 1 pontot.

Adható 1, 0 pont.

c) Döntse el a szöveg alapján, hogy igaz vagy hamis az alábbi állítás! Húzza alá a helyes választ!

A *Holt vidék* című versben a költői szemlélődés a földtől az ég felé, belülről kifelé irányul.

IGAZ

HAMIS

Adható 1, 0 pont.

3. Szántó Judit szerint a *Holt vidék* József Attila kedvenc verse volt. Fogalmazzon meg egy érvet, indokot a szöveg alapján, miért volt, miért lehetett a költő számára fontos ez a vers!

Lehetséges válaszlelemek

- egyszerre mutatta meg és fedte el a költő lélekállapotát
- felnőtté érlelte a költőt
- több kedvelt motívumát együtt mutathatta meg ebben a versben
- látszólag másról beszélhetett benne, mint ami nyomasztotta
- szerette ezt a versszervező szókapcsolatot: „*lapos lapály*”
- a vers „dallama”, a külső fegyelmező forma fogta meg

További válaszok is elfogadhatók, amelyek kapcsolódnak a szöveg valamelyik állításához.

Adható 1, 0 pont.

4. A táj képei már az ókori költészetben megjelentek: a békés pásztori élet idilli életérzése után vágyódó lírai művek az eklogák.

a) Ki az az ókori, latinul verselő szerző, akinek a nevéhez kötődik ez a műfaj?

Vergilius

Ki az a magyar szerző, aki szintén jelentőset alkotott ebben a műfajban?

Radnóti Miklós / Radnóti

Adható 2, 1, 0 pont.

b) Nevezze meg a klasszikus ekloga egy további (a fenti meghatározásokon túli) jellemzőjét!

Lehetséges válaszlelemek

- dialogikus/párbeszédés formában szólal meg (később már megjelenik a monologikus forma)
- a pásztori környezetben megjelenő alakok többnyire allegorikus figurák
- (többnyire) hexameterben íródtak

(A *bukolikus versek* / *bukolika* válaszlelem is elfogadható.)

Nem fogadhatók el a feladatban már előforduló információk (lírai mű, ókori műfaj, a békés pásztori élet idilli életérzése után vágyódó lírai művek, Vergilius és Radnóti nevének említése).

Adható 1, 0 pont.

5. a) A középkor irodalmában a természetre való evilági rácsodálkozásnak nincs különösebb szerepe. Milyen magyarázat állhat ennek a háttérében? Nevezzen meg egy indokot!

Lehetséges válaszselemek

- a középkor világképe a földet siralomvölgynek tekintette, elfordult a földi környezettől
- az embernek a természet a „munkahelye”, a megélhetésének az alapja, nem csodálni való környezet
- a középkori ember magát is a természet részeként tapasztalja meg
- a középkori ember számára a természet nem tőle különálló jelenség

További releváns válaszselemek, illetve a megadott lehetséges válaszselemek más megfogalmazásban is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont.

b) Hogyan változott meg a reneszánsz világképében az ember és a természet viszonya? Válaszát saját ismeretei és/vagy az alábbi vers és versrészlet segítségével fogalmazza meg!

Ti szerencsés füvek, boldog virágok,
kiken tapos mélézgató madonnám,
part, mely édes szavát figyelve andán,
szép lábának nyomát magadba zárod,

sima fácskák, friss lombbal ékes ágok,
halovány, kedves ibolyák a lankán,
sötét erdők, melyek fürödve lomhán
a Nap tüzeiben, oly sudárra váltok,

ó, nyájas táj, ó, tiszta, friss erecske,
mely tükröződ szép arcát s szép
szemét is,
s élő fényétől gyűlsz tündökletesre,

irigylem töletek tekintetét is!
Ne lássam itt ridegnek a követ se:
lángoljatok, hisz lánggal égek én is.

/Petrarca/

Áldott szép Pünkösdsnek gyönyörű ideje,
Mindent egészséggel látogató ege,
Hosszú úton járókot könnyebbitő szele!

Te nyitod rózsákat meg illatozásra,
Néma fülemile torkát kiáltásra,
Fákot is te öltöztetsz sokszínű ruhákba.

Neked virágoznak bokrok, szép violák,
Folyó vizek, kutak csak neked tisztulnak,
Az jó hamar lovak is csak benned vigadnak.

[...]

/Balassi/

Lehetséges tartalmi elemek

- a reneszánsz világképében az evilági élet, a természet szeretete és harmóniája kapott központi szerepet
- a természet szerepe felértékelődött: áldott, szép, boldog, szerencsés, ékes stb.
- értéktelített képek sorakoznak mindkét versben
- Balassi a tavaszi természetet köszönti himnikus hangon
- Petrarca versében a táj elemei, a tájleírás összekapcsolódik a szeretett nőalakkal

További releváns válaszselemek, illetve a megadott lehetséges válaszselemek más megfogalmazásban is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont.

6. Olvassa el az alábbi versrészletet, és oldja meg a feladatokat!

„Hervad már ligetünk, s díszei hullanak,
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.
Nincs rózsás labirinth, s balzsamos illatok
Közt nem lengedez a Zephyr.

Nincs már symphonia, s zöld lugasok között
Nem bűg gerlice, és a füzes ernyein
A csermely violás völgye nem illatoz,
S tükrét durva csalét fedi.

A hegy boltozatán néma homály borong.
Bíbor thyrusain nem mosolyog gerezd.
Itt nemrég az öröm víg dala harsogott:
S most minden szomorú s kiholt.”

a) Berzsenyi Dániel *A közelítő tél* című versének első három versszaka a tájleíró vers hagyományos szerkesztésmódját követi. A versben a közeli / (liget, bokrok) -tól/től halad a távoli / (hegy) felé a beszélő.

Adható 1, 0 pont.

b) Berzsenyi az őszi táj kihaltságát összekapcsolja az értéktelített tavasz/nyár múltbéli megidézésével.

Írjon példákat az alábbiakra a versrészletből! Mindig annyi példát írjon, amennyit a feladat kér.

	Értékvesztés, pusztulás képei <i>MOST</i>	A felidézett egykori értéktelített képek (tagadás nélküli alakjukban) <i>NEMRÉG</i>
Igék (2)	hervad/hullanak/zörög, borong	bűg/illatoz/mosolyog/lengedez,/harsogott
Melléknév, melléknévi igenév	Melléknévi igenév (1): tarlott/kiholt	Melléknév (1): rózsás/balzsamos/víg/violás
Állítmány	Névszói állítmány (1): szomorú/kiholt	Vegyes hangrendű igei állítmány (1): illatoz

Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első megoldást kell figyelembe venni. Egy hibátlanul kitöltött sor ér 1 pontot. A táblázat harmadik oszlopában csak a tagadás nélküli alakjukban fogadhatók el a példák.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

7. Petőfi tájköltészetének egyik legfőbb újdonsága, hogy a táj nem önmagáért való téma költészetében, sokkal inkább önmagát határozta meg vallomásos jellegű tájverseiben.

„*Börtönéből szabadult sas lelkem*” – írta.

Húzza alá a megadott címek, szavak közül azokat, melyek a Petőfi tájköltészetéről szóló hiányos szövegbe illenek!

Petőfi legismertebb, legtipikusabb tájleíró költeménye 1. című. Petőfi előtt ez a táj 2. számított, az irodalmi hagyomány sem kedvelte. A 3. a vadregényes, fenséges 4. részesítette előnyben, melyet Petőfi – saját szavaival mondva – 5., de nem szeret. Így a hagyománnyal és a közízléssel való szembefordulása már a témaválasztásában megjelenik. Ő a 6. részleteket (romos csárda, árvalányhaj, nyárfaerdő stb.) emeli költészetébe.

Petőfi tájverseiből esztétikájának egy lényeges vonására következtethetünk. A rokokó 7. parkjaival és a romantika monumentális természeti képeivel szemben a romlatlan pusztát tartotta emberhez méltó környezetnek, mely 8. saját 9. kifejezője.

1. *Szeptember végén, Az alföld, Itt van az ősz, itt van újra...*
2. érdekesnek, fejlettnak, civilizálatlannak
3. barokk, romantika, realizmus
4. tengert, hegyvidéket, erdőt
5. elismer, tisztel, csodál
6. jelentéktelen, különleges, mindennapi
7. szabályos, túldíszített, hatalmas,
8. vadságában, szelídségében, tágasságában
9. sikerének, szabadságeszményének, elismertségének

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

8–9 jó válasz 3 pont.

6–7 jó válasz 2 pont.

3–5 jó válasz 1 pont.

8. Ady költészetében is megjelenik Petőfi tája, a puszták képe, de éppen Ady az, aki képes új jelentéssel telíteni ezt a hagyományos motívumot. Versei már nem tájleírások, inkább látomásos képek. Olvassa el a verset, majd válaszolja meg a kérdéseket!

Jöttem a Gangesz partjairól,
Hol álmodoztam déli verőn,
A szívem egy nagy harangvirág
S finom remegések: az eróm.

Gémes kút, malom alja, fokos,
Sivatag, lárma, durva kezek.
Vad csókok, bambák, álom-bakók.
A Tisza-parton mit keresek?

a) Milyen szimbolikus jelentést, értékítéletet hordoz a 2. versszak 1-2. sora?

Lehetséges válaszok

az elmaradott, félfudális Magyarország képei / (kulturális) elmaradottság / civilizálatlanság / műveletlenség

Adható 1, 0 pont.

b) A 2. versszak motívumsora metonímia/szinekdoché. Magyarázza meg, mi a névátvitel alapja!

a rész és egész felcserélése /egybeértés / együttértés / pars pro toto / a rész neve jelöli az egészet

(A vizsgázó konkrét példán keresztül adott magyarázata is elfogadható.)

Adható 1, 0 pont.

c) Mi a viszonya a beszélőnek/lírai ének a Tisza-parthoz?

Lehetséges válaszselemek

– A Tisza-parthoz kötődő motívumok a beszélő belső értékeivel, lelki tartalmaival ellentétben állnak, önmegvalósítását gátolják.

– „*A Tisza-parton mit keresek?*” – kérdés elkeseredettséget, indulatot tükröz, idegennek érzi magát ezen a tájon.

– Ironikus/önironikus is lehet ez a megfogalmazás.

– idegenség, elutasítás

További releváns válaszselemek, illetve a megadott lehetséges válaszselemek más megfogalmazásban is elfogadhatók.

Adható 1, 0 pont.

9. Világirodalmi alkotás/alkotások helyszínét olvashatja a táblázatban. Adja meg egy-egy, a 19. század végéig keletkezett epikai vagy drámai műnek a címét, amelynek cselekménye az adott színhelyhez kötődik. Minden sorba csak egy művet írjon!

Lehetséges válaszselemek

A földrajzi hely, város	Az epikai vagy drámai alkotás címe
Ithaka	<i>Odüsszeia</i>
Párizs	<i>Goriot apó/ A párizsi Notre-Dame / Vörös és fekete / Tartuffe / A fősvény / A Morgue utcai kettős gyilkosság</i>
Péterváros/Szentpétervár	<i>A köpönyeg /Ivan Iljics halála/ Anna Karenina/ Bűn és bűnhődés/Anyegin</i>
Thébai/Théba	<i>Antigoné / Oidipusz király</i>
Verona	<i>Rómeó/Romeo/Rómeo és Júlia/Julia</i>

Adható 2, 1, 0 pont. Más jó válasz is elfogadható.

4–5 helyes válasz 2 pont.

2–3 helyes válasz 1 pont.

1–0 helyes válasz 0 pont

10. Az alábbiakban három leíró részletet olvashat epikai művekből. A tájleírás, a környezetrajz alapján döntse el, hogy mely stílusirányzatok jellemző jegyeit hordozzák a szövegek!

a)

„Azután este lett.

A hegyek, erdők, régi királyi lakok és pirostetejű parasztházak eltűnedeztek a leereszkedő sötétségben, egy csónak sokáig látszott a régi ezüsthöz hasonlatos Duna hátán, a csónakban fehérruhás nők ültek, és egy kibontott, hosszú fehér fátyolt lebegtettek a víz felett, majd megjelent a rév lámpása a túlsó parti sötétségben, és erre csend lett a nagy Dunán. A habok láthatatlanul, álmodozva suhantak tova, és elvitték hírét Szindbádnak a messzi tengerekre, amint búbánatosan üldögél egy kis faluban, egy rozzant verandán.”

A stílusirányzat megnevezése: impresszionizmus

Adható 1, 0 pont.

b)

„...élő virággal is díszlenek a falak; párkányaikról, repedéseikben mintha kegyeletes kezek zöld koszorúi függnének alá. Azok óriási lombfák, fenyők, miknek komor tömegét az őszi dércsípte bokrok sárga és piros füzerei tarkítják. Egyszer-egyszer megszakítja a végtelen, a szédületes kettős falazatot egy benyúló völgykebel, melyen keresztül egy rejtett, emberlaktalan paradicsomba látni. Itt a két sziklafal között mély, komor árny borong, s a nappali sötétbe, mint valami tündérvilág mosolyg be a napsütötte völgy képe, vadszőlő erdejével, melynek érett, apró, piros bogyói színt adnak a fáknak; tarka leveleik szőnyeget vonnak rájuk.”

A stílusirányzat megnevezése: romantika

Adható 1, 0 pont.

c)

„Itt száraz a kövezet, a lefolyókban se sár, se víz, a falak mentén fű burjánzik. Aki erre jár, lenne bár a leggondtalanabb ember, kedvét veszti itt; egy kocsi robogása errefelé esemény, a házak mogorvák, a falak börtönre emlékeztetnek. Az erre vetődő párizsi csak polgári penziókat látna itt, vagy középületeket, nyomort vagy unalmat, haldokló öregséget, munkára kényszerülő, vidám ifjúságot. Nincs Párizsnak visszataszítóbb kerülete, de mondjuk ki, ismeretlenebb sincs. Kiváltképp a Neuve-Sainte-Geneviève utca olyan, mint egy bronzkeret, az egyetlen, amely ehhez a történethez illik, s amelynek felidézéséhez semmilyen szín sem lehet túl komor, semmilyen gondolat túl sötét, ugyanúgy, miként lépésről lépésre halványabb lesz a napvilág.”

A stílusirányzat megnevezése: realizmus

Adható 1, 0 pont.

d) A prózai művek is gyakran élnek tájleírással. Milyen szerepe lehet a regényekben, novellákban a tájleírásnak, az elsődleges (természeti) és a másodlagos (épített) környezet bemutatásának? Nevezze meg a tájábrázolás két lehetséges szerepét!

Lehetséges válaszlemek

- a regényhős aktuális lélekállapotát a tájlemek (is) hordozzák (pl. szentimentalizmus, romantika)
- hangulatok megjelenítése (pl. Krúdy)
- a környezetrajz a jellemábrázolás eszköze is lehet (pl. realizmus)

- metaforikus többletjelentést hordoznak a tájelemek (pl. modernség, kortárs irodalom)
- a tájban történő változások előrevetíthetnek bizonyos cselekményelemeket (pl. Mikszáth)
- gyönyörködtető szerep (romantika természeti tablói)

Adható 2, 1, 0 pont. Más jó válasz is elfogadható.

11. Az alábbi versekben, versrészletekben költőink megidéznak egy-egy tájat, helyet. Adja meg az idézett versek címében előforduló földrajzi nevet!

Idézet	Földrajzi név
„A rakodópart alsó kövén ültem, néztem, hogy úszik el a dinnyehéj. Alig hallottam, sorsomba merülten, hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.”	Duna
„Tüzeket raknak az égi tanyák, Hallgatják halkán a harmonikát. [...] Ma nem üzennek hívó távolok, Ma kikötöttünk itthon, álmodók!	Tisza
„Én tört kövön és porladó kereszten Aletta van der Maet nevét kerestem. Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom, s tudtam, elmúlt nevét már nem találom. De a vasárnap délutáni csendben nagyon dalolt a név zenéje bennem.”	Házsongárd
„Mert a legárvább akinek még halottai sincsenek bora ecet könnye torma gyertyájának is csak korma álldogálhat egymagában kezében egy szál virággal mert a legárvább akinek még halottai sincsenek”	Bécs

Pont adható akkor is, ha a vizsgázó helyesen leírta a vers teljes címét. Ha helyes a földrajzi név, de hibás verscímbe szerepel (pl. *A Tisza-parton*), akkor nem adható pont.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

12. Olvassa el az alábbi két szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

<p>„hogyan mondjam el neked amit nem lehet mert szó az nincs csak képzelet”</p> <p><i>/ Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról. Dalszöveg: Adamis Anna /</i></p>	<p>Lehet-e, hogy valaki inkább már táj. Hogy az érzelmek és gondolatok többé nem érzelmek és gondolatok benne, hanem egy ösvénynek, egy erdőrészetnek a képei, s ha feltennének neki egy kérdést, a legigazabb választ azzal adná, hogy elvinné a kérdezőt arra a helyre, rámutatna, semmit sem szólna, így válaszolna.</p> <p><i>/ Gyórfy Ákos: Táj /</i></p>
---	--

a) Milyen problémával szembesül mindkét vers beszélője?

Lehetséges válaszlemek

a kifejezhetőség problémájával / lehetséges-e a nyelv eszközeivel kifejezni a legbensőbb tartalmakat / a nyelv eszközei elégségesek-e gondolataink, érzéseink kifejezéséhez

b) A kortárs tájlíra kapcsán írja Gyórfy Ákos (1976–): „A természetről való beszéd, a táj költészet ingoványos vidékein a legtöbbször kudarcot vallanak, belezuhannak az előre odakészített csapdába ... a szerző régi, unásig ismert paneleket használ, cikornyás képek mögé bújik.”

Lehet-e olyat írni, amit nem írtak meg előttünk? Fejezze be a megkezdett mondatot!

A posztmodern szerint...

A mondat befejezésekor az alábbi válaszlemek értékelhetők:

a szövegek között párbeszéd van / intertextualitás / szövegköziség/szövegközöttiség / a szövegvilág telített, nem írunk, hanem újraírunk / írás helyett újraírás / az irodalom nem teremtés és ábrázolás, hanem a már létező újraértelmezése / egy szöveg valamilyen módon viszonyul a hagyományhoz

Más, releváns válaszlem is elfogadható. Részfeladatonként 1 pont adható.

Adható 2, 1, 0 pont.

13. Janus Pannonius és Jász Attila versét több mint 450 év választja el egymástól. Ugyanakkor mindkét alkotásban az általuk megjelenített táj önmagán túlmutató, közös jelentést hordoz. Milyen párhuzam figyelhető meg a természeti kép és a művészsors között a két vers alapján?

<p style="text-align: center;">Janus Pannonius: <i>Egy dunántúli mandulafáról</i></p>	<p style="text-align: center;">Jász Attila: RÉSZLET <i>(SELMECBÁNYA LÁTKÉPE)</i></p>
<p>Herkules ilyet a Hesperidák kertjébe' se látott, Hősi Ulysses sem Alkinoos szigetén. Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne, Nemhogy a pannon-föld északi hűs rögein.</p> <p>S íme virágzik a mandulafácska merészen a télben, Am csodaszép rügyeit zuzmara fogja be majd! Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon, Vagy hát oly nehezen vártad az ifju Tavaszt?</p>	<p style="text-align: center;">világoszöld fa fénylik a sötét lombok közt magányosan</p>

A megjelenített táj (központi kép, környezet):

<p>Lehetséges válaszelemek</p> <p>a korán virágba borult mandulafa kitűnik a téli környezetből</p>	<p>a világoszöld fa kitűnik a sötét lombok közül</p>
--	--

Adható 1, 0 pont.

A képek által hordozott közös jelentés:

<p>Lehetséges válaszelemek</p> <p>a fa a költői lét, a művészsors toposza, mindkét esetben a művész sorsa a magány, a meg nem értettség / a kiválasztottsággal együtt jár a magány / a korán érkezett művész sorsa a meg nem értettség</p>
--

Adható 1, 0 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő. Nem elvárás a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.

4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

6. Az értékelő tanár a javítási és értékelési útmutatóban közölt jelrendszerrel jelöli a dolgozatban a jónak minősített, a feladatkiírás szempontjából releváns válasz elemeket, valamint jelzi a szerkezeti, stílusbeli, szövegalkotási, nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

8. A helyesírás minősítése a helyesírás szabályainak való megfelelés szerint; a súlyos hibák, az enyhe hibák és a központozás figyelembevételével, a javítási-értékelési útmutatóban közölt egységes pontozási elv szerint történik.

9. Az íráskép minősítése a szöveg rendezettsége, olvashatósága az olvasó szempontjának figyelembevételével, a forma kulturáltsága szerint történik.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA	
Tartalom – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint. Terjedelem: 600–800 szó.	
Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
25–20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
19–15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság részben elfogadható alkalmazása; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14–10 pont	hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás; korlátozott fogalmi tájékozottság; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9–5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes közlések, hiányos tárgyi-fogalmi tudás
5–0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra; felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 600-800 szó) szerint.	
5–4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem
3–2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (600 szó alatt) 1000 szó feletti terjedelem

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókinccs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10–8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókinccs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7–6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókinccs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5–3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókinccsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2–0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés; sivár szókinccs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze Kovács András Ferenc költeményét! Elemzésében mutassa be a lírai én létösszegzését és jellemezze beszédmódját! Térjen ki a mű motívumainak, poétikai-stilisztikai eszközeinek jelentésformáló szerepére is!

Fogalmazása 600–800 szó terjedelmű legyen!

Kovács András Ferenc: Fakult, ajtótlan kulcsok

Költözni még!... Örök költözködés
a lét – szökés, csellengés, átmenet...
S hitted, balek, szerencséd rádnevet?
De rettenet, tört fény, költős köd és
közöny szemedben – oldás és kötés,
ezernyi semmi, fölgyúlt rongy, kacat,
fölösleges nyűg, unt dolog, vacak,
molyette jelmez, átlikadt ruha,
széthullt mosoly családi albuma,
képek, lapok, szegek, halott lomok –
s a Szaharából egy flakon homok...
Rég elfeledt, gazdátlan kulcsokat
találsz, forgatsz, nem ismersz túl sokat –
talál hozzájuk ajtó, zár, lakás?
S van egy szobád még, hol ne lakna más?
S vak úrben árnyad otthont vélhet-e,
ha már fölszámolódott élete?

Forrás: *Bohócöröklét (Impromptuk és divertimentók, 2003–2009)*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2011. 169.

A Tartalom értékelése során akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban megadott szempontok mindegyikét releváns, értékelhető közlésben, meggyőzően kifejti, összefüggéseiben feltárja, azaz

- I. bemutatja a lírai én létösszegzését,
- II. jellemzi beszédmódját,
- III. kitér a mű motívumainak, poétikai-stilisztikai eszközeinek jelentésformáló szerepére.

A feladatkiírás szempontjaira a vizsgázónak mindenképpen szükséges válaszelemeket adnia, ezek hiánya tartalmi pontlevonásokkal jár.

Lehetséges válaszelemek:

I. A lírai én létösszegzése:

- A lírai én a költeményben léttapasztatát a költözés-metaforára felfűzve fogalmazza meg. Ez a metafora allegóriává épül a versben.
- A versnyitány felütésszerű felszólításában („*Költözni még!*”) kényszer és vágyat fogalmaz meg egyszerre. A főnévi igenévvel kifejezett személytelen felszólítás a folytatás metaforikus azonosságában („*Örök költözködés / a lét*”) a létkényszer és létvágy jelentéseit veszi fel.
- A lírai én az elkerülhetetlen, egyben vágyott élethez a metaforák révén inkább negatív képzeteket kapcsol („*szökés, csellengés, átmenet*”). A szökés a felsorolásban a rabságot, a csellengés a céltalanságot, az átmenet pedig az állandóság hiányát rendeli léttapasztatáshoz.
- A létezés költözés-metaforája az irodalomtörténet ősi út-toposzáit idézi meg.
- A nyitány utáni költői kérdésben a lírai én az önámító szerencsevárást kéri számon saját magán. A verskezdetben megfogalmazott dilemmája (létkényszer/létvágy) tehát az önáltató magatartás vádjával egészül ki („*S hitted, balek, szerencséd rádnevet?*”).
- A létösszegzés az emberi és költői létének értékeit egyaránt számba veszi. A felsorolás jelképszerű, önmagukon túlmutató tételekből áll, melyek között tárgyi és nem tárgyi elemek egyaránt szerepelnek. Az értékhiányok – többek között – a lírai én féltelmeiről („*rettenet*”), reménytelenségéről („*tört fény*”), alkotási folyamatainak nehezítettségéről („*költős kód*”), rabságáról és szabadulásairól („*oldás és kötés*”), boldogtalanságáról („*széthullt mosoly családi albuma*”) és élettelenségéről („*a Szaharából egy flakon homok*”) tanúskodnak.
- A létösszegzésben a lírai én emberi és költői létének adottságait fogalmazza meg.
- A költemény zárlatában a lírai én költői kérdéseket tesz fel, melyekben létértelmező szándéka mutatkozik meg. Az eldöntendő kérdések e létértelmezés sikerének esetlegességét jelölik. A szövegrészlet első motívuma a kulcs, melyből a költözködő (tehát élő) költői én többet is talál. A kulcs szimbólumként hagyományos jelentést hordoz a versben: eszközként kinyithat, feltárhat, megismerni segíthet zárt, titkos, ismeretlen világokat. A lírai én tapasztalatában azonban ezekhez a kulcsokhoz nem feltétlenül tartozik „*ajtó, zár, lakás*”, így világmegismerési és világértelmezési vágyai bizonytalan kimenetelűek, esetlegesen betöltetlenek maradnak. A megismerésvágy és a megismerhető világ nem feltétlenül találkozik össze egymással a költői léttapasztatásban.
- A második költői kérdés a lakás-motívumot tovább vezetve saját szobát keres. Olyan teret, melyben nem lakik más. A fogalomkör elvont jelentése az élet kizárólagosan

birtokolt javait, személyes, zárt világát és lehetőségeit hordozza. Ezeknek az értékeknek a megléte bizonytalan a lírai én tapasztalatában. Ezt a bizonytalanságot fejezi ki az eldöntendő kérdés.

- A verszárlat költői kérdése a halál utáni létre vonatkozik. A lírai én tudatában az emberi lélek csupán árny, ami a földi élet után a vak űrben keres otthont. Olyan helyet tehát, ami befogadó, ahová tartozni lehet, ami zárt, saját és biztonságos. Amilyet a földi életben nem talált. Léttapasztalata a kereszténység lélekközpontúságát és az üdvösség reményét kérdőjelezi meg. A halál fölszámolódtól való értelmezése az életet egy felszámolt lakáshoz teszi hasonlóvá. Ez a motívum a vers nyitányában szereplő költözésmotívumot erősíti.
- A létösszegzés motívuma a következő verseket idézi meg intertextuális előzményként: Arany János: *Az örök zsidó*, Kosztolányi Dezső: *Boldog, szomorú dal*, József Attila: *Kész a leltár*, József Attila: *Ime, hát megleltem hazámat...*

II. A lírai én beszédmódja:

- A lírai én közlése önmegszólító: egyes szám második személyben fordul saját magához.
- Önmegszólításában saját magának feltett kérdéseit fogalmazza meg, saját létértékelésével és léttapasztalataival szembeesül.
- Költői kérdéseire nem kap válaszokat.
- Megszólalása egy kivetített belső párbeszéd egyik beszédszólama. A másik szólam hiánya üzenetértékű: ez a szövegépítkezés a lírai én bizonytalanságát, választalan dilemmáját közvetíti.
- Az önmagához szóló lírai én balekként, azaz naiv vesztesként tekint önmagára: megszólalásába fájdalmas gúny vegyül.
- Megnyilatkozása közvetlen.
- Beszédmódját hangulati sokszínűség jellemzi: a nyitány határozott felszólítást hoz, önmegszólítása gúnyos, létösszegzése keserű. A vers záró költői kérdései a versbeszélő nyugtalanságát jelzik.

III. A mű motívumai és poétikai-stilisztikai eszközeinek jelentésformáló szerepe:

- A költemény az irodalomtörténet ősi utazástoposzára építve a létezés a költözködéssel azonosítja. Ez a központi motívumként szereplő metafora allegóriává bővül a versben.
- A nyitány főnévi igeneves felszólítása („*Költözni még!*”) – ellentétes tartalom mellett – formailag Arany János *Az örök zsidó* című művének kezdetét idézi („*Pihenni már.*”). A két verskezdet közötti kontraszt megnöveli a Kovács András Ferenc-vers értékhiányait a befogadói tudatban.
- A költemény másik központi motívuma: a kulcs, a nyitás, feltárás, megismerés, megértés, megoldás általános jelképe. A lírai én talál ugyan kulcsokat a versben, azonban a hozzájuk tartozó zár, ajtó, lakás megléte kétséges. Az értés/megismerés szándéka és képessége tehát adott, a megismerendő/megérteni vágyott valóság azonban bizonytalanul, vagy sehogy sem tárul fel a lírai én előtt.
- A költemény a két központi motívumon túl ismétlésekben gazdag alkotás.
- A cím halmozott jelzői több tulajdonságot rendelnek a jelzett szóhoz. A negatív értéktartalmú minőségjelzős szerkezetek a versszöveg nagy részében uralkodóvá válnak: a költemény felépítésére így a szekvencia-forma jellemző. Ez az ismétlődés a lírai én keserű léttapasztalatának véglegességét bizonyítja.

- A léttapasztatlat („a lét – szökés, csellengés, átmenet...”) és a létösszegzés tételeinek felsorolása a szövegben három pontra zár. Ez a poétikai eljárás szinte végteleníti a megfogalmazott költői üzenet tartalmát.
- A létösszegzésben az értékhiányok felsorolása nominális stílusban (melléknevek és főnevek segítségével) történik. Ez a poétikai megoldás a mozgásérzet, a dinamika hiányát hozza, így a létösszegzés megállapításait megváltoztathatatlanak tünteti fel a befogadói tudatban.
- A költemény egytömbű, astrofikus alkotás. Ez a forma a szöveg gondolatiságának szétszakíthatatlan egységét fejezi ki, amit a soráthajlások tovább erősítenek.
- A versben a képszerűség hiánya az üzenet tárgyilagosságáért felel.
- A szöveg utolsó szerkezeti egysége költői kérdések formájában fogalmazza meg a lírai ént foglalkoztató gondolatokat. Ezek a kérdések a lírai én létértelmező szándékát bizonyítják.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint. Terjedelem: 250–450 szó	
Tartalom, tárgyi tudás, általános tájékozottság	
5–4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3–2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1–0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység, gondolatgazdagság	
5–4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3–2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1–0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet, szövegfelépítés	
5–4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 250–450 szó
3–2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem 250–450 szó
1–0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (250 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)

Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5–4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondatszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3–2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1–0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondatszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

„*Szirák Péter*: Mit gondoltok arról, hogy mennyire kell ismernie a paródia olvasójának a parodizált szövegeket, vagy lehetséges, hogy azok a szövegelőzmények nélkül megállnak a saját lábukon?

Balogh Gergő: Nagyon pragmatista módon megválaszolva a kérdést: minden további nélkül lehet paródiát olvasni anélkül, hogy az előzményszövegeket ismernék. [...] Ezek a művek tehát olvashatók önálló művekként, remekül szórakozhatunk a bennük színre vitt nyelvi humoron, összetettségen, [...] és mindezt anélkül tehetjük meg, hogy ismernék ezeknek a szövegeknek az intertextusait, úgynevezett előzményeit. Nem fogunk belőlük mindent elérteni, de még így is maradandó élményben lesz részünk. Ugyanakkor, és ez rendkívül fontos, mégsem tudjuk őket kizárólag úgy olvasni, mintha önálló művek lennének. [...].

A másik része a dolognak az, hogy a paródiát paródiaként kibontva – vagyis egy mélyebb értelemben – csakis előzetes szövegek ismeretében tudunk olvasni. És ez nem azért van, mert [...] a mű a jól értéséhez szükséges ismeretek nélkül nem lesz élvezhető, vagy mert ezek birtokának hiányában nem lesz jelentéstartalma, mondanivalója, vagy akár egyszerűen csak nevetető funkciója, humora; mert nem ismerjük fel ezeket a szövegeket szöveggként, hanem azért, mert a paródia sikerültségét csakis korábbi szövegek és az általuk alkotott szöveg-hagyomány felől, a paródia szöveggközi kapcsolódási pontjai felől tudjuk megítélni.”

Forrás: Ismétlés, különbséggel. Kerekasztal-beszélgetés a paródiáról. *Alföld*, 2020/3, 54–57.

Székely Csaba: *Ady Endre Csillagok háborúját néz*

Vagyok az éjfélete Nagyúr,
 Vagyok az éjfélete Nagyúr,
 Büszke, vasarcú szörnyeteg,
 Halotti zenére lépkedek.
 Nagy-bús lelkemben sötét Erő,
 Nagy-bús lelkemben sötét Erő,
 Páncél borítja testemet,
 S lihegek egyre, lihegek.

Forrás: <http://www.barkaonline.hu/szepirodalom/18-versek/6947-szekely-csaba-ady-endre-parodiai/>

Karinthy Frigyes: *Petőfi Sándor Barna kis lány szemének a...* /Részlet/

„Barna kis lány szemének a lángja
Idetűzött szívem pitvarába,
Kis halacska szőke Tisza vizén,
Örömében akrát ugrok biz én.”

Forrás: Karinthy Frigyes: *Így írtok ti.* <https://mek.oszk.hu/00700/00716/00716.pdf>

Ön szerint ismernie kell-e a paródia olvasójának a parodizált szövegek, műfajok, stílusok eredetijét vagy jellemzőit? Fejtse ki véleményét erről a kérdésről! Tanulmányai és olvasmányélményei alapján reflektáljon a kapott idézetekre, hivatkozzon a megadott példákon túl még 2–3 irodalmi paródiára!

Megoldása 250–450 szó terjedelmű legyen!

A **Tartalom** és a **Problémaérzékenység** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

- érdemben állást foglal arról, ismernie kell-e a paródia olvasójának a parodizált szövegeket, műfajokat, stílusokat,
- meggyőző tartalmi elemekkel támasztja alá véleményét,
- releváns irodalmi példákra hivatkozik,
- reflektál a kapott idézetekre.

Lehetséges tartalmi elemek

- a paródia a görög *paródeo* (*mellékdal, mellé éneklés, ellendal*) szóból származik. Egy irodalmi mű, műfaj, stílus kigúnyolása, tréfás utánzása. A parodisztikus hatás rendszerint abból adódik, hogy a paródia jelentéktelen tartalmat öltöztet az eredeti mű formájába, s ezzel annak poétikai-stilisztikai sajátosságait, esetleg modorosságait nevetségessé teszi. Az irodalomban a komikum egyik eszköze. A fogalom magában rejti, hogy két szöveg kerül egymással kapcsolatba: egy parodizált szöveg és a paródia;
- a paródia szinte egyidős az irodalommal, Homérosznak tulajdonítják az első eposzparódiát, a *Békaegérharcot*.
- A szövegelőzmények ismerete nem feltétlenül szükséges a paródia megértéséhez, de irodalmi, esetleg kortörténeti ismeretek segítséget jelentenek:
  - mivel a paródia alapja az ismétlés, meg kell érteni, mi ismétlődik – tréfásan, ironikusan vagy groteszk hangnemben, miért humoros egy parodizált szöveghely vagy műfaj (korabeli személyek, modorossá vált beszéd- vagy viselkedésmódok, kiüresedett műfaji konvenciók...). Ilyen irodalmi alkotás pl. Voltaire *Candide*-ja, melyben a Pangloss-paródiához ismerni kell a leibnizi gondolatokat, a korszak főbb eseményeit (lisszaboni földrengés, a kortársak vélekedése az amerikai bennszülöttekről...).
 A műfajparódia esetében a parodizált műfaj konvencióit kell ismerni, nem egy konkrét szövegelőzményt. Például a komikus eposzok esetében az eposz jellegzetességeit (eposzi kellékek, patetikus hang, magasztos téma...), ilyen művek: Csokonai Vitéz Mihály *Dorottya vagyis a dámák diadalma a fárságon*,

Petőfi Sándor *A helység kalapácsa*, Arany János *A nagyidai cigányok*. Ismerünk detektívregény-paródiát (Karinthy Frigyes: *A véres fül titka*; Julio Cortázar: *Összefüggő parkok*, példázat-paródiát (Örkény István: *Információ, Ahasvérus*).

- Vannak olyan irodalmi művek, melyek magukba építik a parodizált szövegek jellegzetes sajátosságait, s a művek ezáltal olyan belső dinamizmussal rendelkeznek, hogy az olvasó felismeri – konkrét szövegismeret nélkül – a parodizált szövegvilágot. Ilyen alkotás Cervantes *Don Quijotéja*, melyet úgy is meg lehet érteni, hogy nem olvastunk lovagregényeket. Ha a *Don Quijotét* tekintjük az első modern regénynek, akkor a modern regény a paródiából született meg. (Balogh)
  - Karinthy Frigyes irodalmi karikatúrái (irodalmi paródiái), az *Így írtok ti* darabjai az eredeti szövegek nélkül is olvashatók, hiszen önálló irodalmi műként viselkednek nyelvi összetettségük, retorikai megformáltságuk, humoruk alapján.
- A szövegelőzmények ismerete azért fontos, mert
- az irodalmi paródia két szöveg kapcsolatából származik, a paródia mélyebb értelmét a szöveghagyomány felől értjük meg,
  - a mű- és stílusparódiák esetében különösen fontos a szövegelőzmények ismerete. Például Karinthy Frigyes Ady- vagy Kosztolányi-paródiája (*Moslékország; Mint aki halkán belelépett*) csak az eredeti szövegek ismeretében érthetőek meg (Jól szórakozhatunk az eredeti szövegek ismerete nélkül is, ám a paródia lényegét csak a szövegek párbeszéde alapján érthetjük meg).
  - Az előzményművek ismerete alapján vesszük észre az ismétléseket, a kiemelt jellegzetes képeket, alakzatokat, modorossá vált szöveg- vagy beszédfordulatokat, így értjük meg a paródia humorát (Pl. Karinthy Madách-paródiája: *Az emberke tragédiája*, Varró Dániel *Változatok egy gyerekdalra*).
- A műfajparódia, stílusparódia megkülönböztetés a megadott szempont alapján célszerűnek tűnik, bár a paródia fogalma, műfaja is nehezen meghatározható, így típusai sem egzakt kategóriák. A megkülönböztetés alapján általánosságban elmondható:
- a műfajparódiák nem igényelnek feltétlenül konkrét műismeretet,
  - a stílusparódiák egy-egy alkotó művének, műveinek „utánzatai”, tehát paródiálétük megértéséhez ismerni kell az előzményszövegüket.

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A műértelmező szövegalkotási feladatot és a reflektáló szövegalkotási feladatot **szószámtól függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
A vizsgadolgozat szövegalkotási feladatai (műértelmező szöveg és reflektáló szöveg) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhetők, ha** a vizsgázó a feladatokat nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladatok témájáról írt. Ebben az esetben helyesírási hibapontjait a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a javító tanár.
Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss, kommunikáció, kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel/dühvel, százzsor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, móríci, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik, folyjon, megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen, hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettsége) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.